

NIEUWSBRIEF FLORON FWT, NR. 14, NOVEMBER 1995

DISTRICT TWENTE e.o.

www.fwtwente.nl

REDACTIE: Otto Zijlstra (districtscoördinator FLORON). E mail: ogzijlstra@zon-net.nl

Pieter Stolwijk (coördinator Floristische Werkgroep Twente). E mail: fwt@fwtwente.nl

Jacques Bielen E mail: jwbielen@xs4all.nl

Redactie

[O.G. ZIJLSTRA & P.F. STOLWIJK](#)

[O.G. ZIJLSTRA](#)

Redactie

Inleverdag 1995, p.1

Excursieverslagen, 1995, p1

Stomphoekig sterrenkroos (*Callitriche obtusangula* LE GALL) in Twente, een opportunist in opmars, p.4

Herplaatsing, p.5

Inleverdag 1995

Op zaterdag 25 november houden we weer onze jaarlijkse inleverdag in het Natuurmuseum te Enschede, M.H. Tromplaan 19. Jullie zijn welkom tussen 13.30 en 15.30 uur.

De veldmedewerkers die hun streeplijsten nog niet aan Otto of Pieter hebben opgestuurd, kunnen deze dan inleveren. Bovendien wordt iedereen die interessant of ongedetermineerd materiaal heeft, in de gelegenheid gesteld dat te laten zien. Ook dia's van het veldseizoen 1995 kunnen getoond worden.

Excursieverslagen FWT-FLORON 1995

O.G. Zijlstra & P.F. Stolwijk

BORNERBROEK, 22 april; 19 deelnemers.

De opkomst op deze vroege voorjaarsdag was zo goed dat we met twee groepen op weg zijn gegaan; de een geleid door Otto Zijlstra, de ander door Pieter Stolwijk.

De groep van Pieter nam een stuk ten oosten van Bornerbroek voor zijn rekening. Gelukkig was het mooi weer, want heel veel bijzonders vonden we niet. De aardigste vondsten deden we in km-blok 242-481 (Maatveld): Rechte ganzerik (*Potentilla recta*) en Middelste ganzerik (*Potentilla intermedia*). Hoewel het blok goed onderzocht werd, bleven we op een totaal van 142 soorten steken. Terloops bezochten we ook nog de km-blokken 241-480 (Bornerbroek) met o.a. Deens lepelblad (*Cochlearia danica*), dat allang niet meer tot de snelwegen is beperkt, en 241-481 (Bolschersmors), waar we respectievelijk 64 en 74 soorten noteerden. In het laatste km-blok vonden we Kleine varkenskers (*Coronopus didymus*), waaruit blijkt dat de soort in zijn opmars nu ook het platteland heeft bereikt. De groep van Otto, waaronder deelnemers van buiten het district, richtte zijn schreden westwaarts, richting oostoever zijtak Twentekanaal. De leukste vondst in km-blok 240-481 (Workerlanden) was een pol Eenarig wollegras (*Eriophorum*

vaginatum, RL 3) in een pas gekapt berkenbosje. Bosanemonen (*Anemone nemorosa*) zochten we tevergeefs in houtwallen; we vonden ze tenslotte op het talud van de Bornerbroekse waterleiding. Andere aardige soorten waren Hemelsleutel (*Sedum telephium*) en Kleine leeuweklauw (*Aphanes inexpectata*). In totaal werden 139 soorten aangestreept. Langs de Entersestraat (km-blok 240-480) liepen we terug richting Bornerbroek en noteerden nog 121 algemene soorten.

's-Middags gingen we met de overgebleven excursiegangers naar de westoever van de zijtak Twentekanaal. Door een navigatiefout van Pieter werd het een km-blok (239-482) waar al eerder gewerkt was. Toch hebben we nog 48 voor het blok nieuwe soorten genoteerd, waarmee het km-blok op 176 soorten kwam. De leukste soorten waren Grote ereprijs (*Veronica persica*) en, al bekend, Bittere veldkers (*Cardamine amara*) en Poelruit (*Thalictrum flavum*).

MARIËNBERG, 21 mei; 13 deelnemers.

Verdeeld over drie groepen gingen we deze ochtend op pad. De groep van Otto toog naar de Overijsselse Vecht bij Junne (km-blok 230-505), die van Jacques naar Beerze (km-blok 232-503) en Pieter's groep vertrok richting Rheeze (km-blokken 236-508 en 237-508).

Goed en wel gestart, deed Otto's groep bij de stuw ten noorden van Junne al meteen een leuke vondst: een tiental exemplaren Gevleugeld helmkruid (*Scrophularia umbrosa*). Deze soort hadden we in ons district nog maar twee keer gevonden: aan de Dinkel bij Kraesgenberg (1989) en aan een spoorloot bij Marienberg (1994), 3 kilometer zuidoost van de nieuwe vindplaats. Mogelijk is ze in het Vechtgebied meer te vinden.

Langs de Vecht vonden we op droge, grazige zandgrond karakteristieke soorten als Geel walstro (*Galium verum*), Knolboterbloem (*Ranunculus bulbosus*), Kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*) en Gekroesde paardenbloem (*Taraxacum tortilobum*). Aan een oude Vecht-arm groeiden Lange ereprijs (*Veronica longifolia*, RL 4) en Poelruit (*Thalictrum flavum*). Enkele planten Muurvaren (*Asplenium ruta-muraria*) zagen we op de muur van de stuw. In totaal streepten we 209 soorten in km-blok 230-505.

Jacques bezocht met zijn groep km-blok 232-503. Ook zij vonden enige voor dit gebied min of meer karakteristieke soorten: Zandzegge (*Carex arenaria*) en Kleine bevernel; daarnaast Wegedoorn (*Rhamnus catharticus*), Kardinaalsmuts (*Euonymus europaeus*). In totaal 149 soorten.

Pieter begaf zich naar de omgeving van de Rheezerbelten (km-blok 236-508) en Heemserhooilanden (km-blok 237-508). De reservaten zijn echter niet bezocht. In km-blok 236-508 zagen we in en bij het water Waterscheerling (*Cicuta virosa*), Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoflora*), Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*), Poelruit, Kleine lisdodde (*Typha angustifolia*) en Lange ereprijs. Op drogere plaatsen o.a. Knolboterbloem. Met 160 nieuwe soorten kwam het totaal op 165. In km-blok 236-508 eveneens aan en bij het water: Kalmoes (*Acorus calamus*), Stijf barbarakruid (*Barbarea stricta*), Moeraswederik (*Lysimachia thyrsoflora*) en Grote ratelaar (*Rhinanthus angustifolius*). De zandige bermen gaven Zandzegge, Geel walstro en Knolboterbloem. Dat bracht met 99 nieuwe soorten het eindresultaat van dit km-blok op 186 soorten.

Naast een aantal van de reeds genoemde soorten vonden we 's-middags bij Rheeze (km-blok 236-507) nog Gevleugeld sterrekroos (*Callitriche stagnalis*), Pluimzegge (*Carex paniculata*) en Beekpunge (*Veronica beccabunga*). Hier zijn in totaal 170 soorten genoteerd.

ZENDEREN, 1 juli; 8 deelnemers.

Onder leiding van Pieter bezochten we de oevers van de Loolee en de benedenloop van de herstelde Oude Bornse Beek. In eerdere jaren waren daarin meer oostelijk een aantal leuke soorten gevonden en we hoopten op meer interessants. Uit het gebied reeds bekend waren: Grote kroosvaren (*Azolla filiculoides*), Stomphoekig sterrekroos (*Callitriche obtusangula*), Bultkroos (*Lemna gibba*), Doorgroeid fonteinkruid (*Potamogeton perfoliatus*) en Haarfonteinkruid (*Potamogeton trichoides*). Hiervan zijn Grote kroosvaren en Bultkroos niet aangetroffen. Wellicht waren we daar te vroeg voor. In km-blok 246-484 (Loolee) vonden we in en bij het water onder meer: Knikkend tandzaad (*Bidens cernua*), Stomphoekig sterrekroos, Watergentiaan (*Nymphoides peltata*), Pijptorkruid (*Oenanthe fistulosa*), Glanzend fonteinkruid (*Potamogeton lucens*), Doorgroeid fonteinkruid, Haarfonteinkruid, Heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica*), Grote boterbloem (*Ranunculus lingua*), Rode waterereprijs (*Veronica catenata*) en Heggewikke (*Vicia sepium*). De absolute verrassing was echter Watergras (*Catabrosa aquatica*), opgemerkt door een deelnemer uit het westen van het land. Het groeide massaal aan de Oude Bornse Beek, op een pas hersteld traject met nog kale oevers. Deze soort is in Twente eenmaal eerder gevonden: in 1980 in de km-blokken 241-464 en 242-464, dus in de uiterste zuidwesthoek van het district. Later is de soort daar niet meer gevonden, ondanks herhaald zoeken. Ook de Atlas van de Nederlandse Flora geeft geen Twentse vindplaatsen. In totaal werden hier 192 soorten gestreept.

Uit km-blok 247-484 (Broekslag) waren eerder 45 soorten bekend; we vonden er 130 nieuwe bij. De Loolee en zijn oevers leverden de volgend soorten op: Stomphoekig sterrekroos, Oeverzegge (*Carex riparia*), Watergentiaan, Glanzend en Doorgroeid fonteinkruid en Rode waterereprijs. Bermen en een zandweg brachten nog Dauwnetel (*Galeopsis speciosa*), Oranje havikskruid (*Hieracium aurantiacum*), Grondster (*Illecebrum verticillatum*, RL 3) en Ingesneden dovenetel (*Lamium purpureum* subsp. *incisum*).

LEMELE, 16 september; 7 deelnemers.

Op deze zonnige nazomerochtend hebben we twee kilometer-hokken geïnventariseerd aan de Regge bij Archem (km-blokken 227-498 en 227499). Op de topografische kaart lijkt de variatie in het landschap hier veelbelovend: we zien de Regge, oude Regge-armen, houtwallen en bos, onverharde paden, akkers. Deze variatie vonden we echter niet terug in een grote verscheidenheid aan plantensoorten. In de droge bossen en houtwallen waren de aardigste soorten Valse salie (*Teucrium scorodonia*), Veelbloemige salomonszegel (*Polygonatum multiflorum*) en Dalkruid (*Maianthemum bifolium*). De taluds van de Regge bleken ook hier sterk verruigd: Grote brandnetel (*Urtica dioica*) voerde de boventoon. In de Regge vonden we hier en daar Groot blaasjeskruid (*Utricularia vulgaris*, RL 3), samen met Haak- en Gewoon sterrekroos (*Callitriche hamulata* en *C. platycarpa*) en plaatselijk Stomphoekig sterrekroos (*C. obtusangula*). Aan een oude arm groeiden Waterscheerling (*Cicuta virosa*) en Stijf barbarakruid (*Barbarea stricta*). Uiteindelijk bleven we in km-blok 227-498 steken op 134 soorten, in km-blok 227-499 op 151.

's-Middags maakten we een lange wandeling door het bos- en heidegebied oost van Stegeren, waarbij we drie km-blokken aandeden (231-504, 231-505 en 232-

505). Naast heischrale soorten als Tandjesgras (*Danthonia decumbens*), Borstelgras (*Nardus stricta*), Mannetjesereprijs (*Veronica officinalis*) en Bosdroogbloem (*Gnaphalium sylvaticum*) troffen we langs zandweggetjes meterslange linten Grondster aan. In de heide zagen we Veenbies (*Scirpus cespitosus* subsp. *germanicus*), Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*, RL 3), Kleine zonnedauw (*Drosera intermedia*), Veelstengelige waterbies (*Eleocharis multicaulis*) en Klokgesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*). Het was al bij vijven toen we richting huis vertrokken.

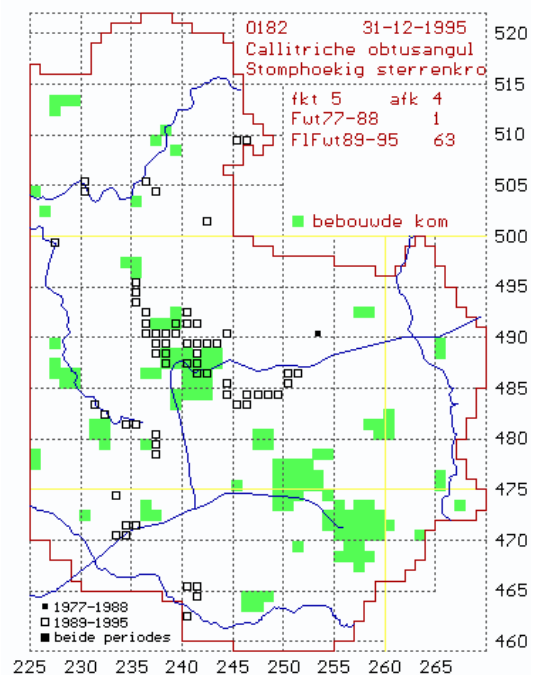
Stomphoekig sterrekroos (*Callitriche obtusangula* LE GALL) in Twente, een opportunist in opmars

O.G. Zijlstra

Stomphoekig sterrekroos is een van de recente aanwinsten van de Twentse flora. De eerste melding voor, de werkgroep dateert van 1990, toen de soort werd aangetroffen tijdens een FLORON FWT-excursie in het Herikervliet bij Goor (km-blok 234-470). Het werd herkend door een deelnemer uit het westen van het land, waar dit Sterrekroos geen bijzondere verschijning is.

Stomphoekig sterrekroos geldt als een indicator voor hard, voedselrijk water en was tot voor kort alleen bekend van de vijf kustprovincies, het rivierengebied en enkele beekdalen in het zuiden van het land. Uit recente publicaties (LANJOUW & VAN DEN DOOL, 1989; VAN DEN DOOL & BRUINSMA, 1991) blijkt dat er de laatste 15 jaar veel nieuwe vindplaatsen zijn ontdekt. In Noord-Brabant is het aangetroffen in beken, die (eutroof) landbouwwater afvoeren; daarnaast in met Maaswater gevulde kanalen en in kwelsituaties (VAN DEN DOOL & BRUINSMA, 1991). In Utrecht is het bekend geworden van kwelgebieden op de grenzen van het Fluviaatiele district en het Hafdistrict met het Gelders district (LANJOUW & VAN DEN DOOL, 1989). Ook blijkt de vondst van 1990 bij Goor niet de eerste in ons district: Stomphoekig sterrekroos is al in 1986 gevonden in een ruilverkavelde beek bij Reutum (km-blok 253-490), samen met Klimopwaterranonkel (*Ranunculus hederaceus*) en Duizendknoopfonteinkruid (*Potamogeton polygonifolius*) (VAN DEN DOOL & BRUINSMA, 1991).

Na de vondst bij Goor is ze in de periode 1991-1994 in 15 km-blokken waargenomen. In het Herikervliet werd ze aangetroffen in aangrenzende km-blokken. Hier groeit ze samen met Smalle waterpest (*Elodea nuttallii*), Grof Hoornblad (*Ceratophyllum demersum*) Gekroesd en Drijvend fonteinkruid (*Potamogeton crispus* en *P. natans*) en plaatselijk Tenger en Rossig fonteinkruid (*P. pusillus* en

P. alpinus). In dezelfde periode werd ze gevonden in de Loolee en het Lateraalkanaal, oost van Almelo, waar onder meer Klein kroos (*Lemna minor*) en Bultkroos (*L. gibba*), Gele plomp (*Nuphar lutea*) en Doorgroeid fonteinkruid (*P. perfoliatus*) als begeleiders optreden.

Dit jaar is het aantal waarnemingen explosief gestegen. In maar liefst 38 nieuwe km-blokken werd Stomphoekig sterrekroos aangetroffen, voornamelijk in hoofdwatgangen ten noordwesten van Almelo. In de Veeneleiding en het Lateraalkanaal en bijbehorende kleinere watgangen groeit het samen met Veelwortelig kroos (*Spirodela polyrhiza*), Schedefonteinkruid (*P. pectinatus*) en Gekroesd fonteinkruid (*P. crispus*), hier en daar Aarvederkruid (*Myriophyllum spicatum*) en plaatselijk veel Grote kroosvaren (*Azolla filiculoides*). Verder is ze gevonden in en bij de Overijsselse Vecht en in de Beneden- en Boven-Regge. De verklaring voor deze snelle uitbreiding lijkt de inlaat van gebiedsvreemd water. Bij langdurige droogte, zoals in de afgelopen zomers, wordt via het Twentekanaal hard, voedselrijk (Rijn-)water ingelaten in de beken. Door inlaat in het kanaal Almelo-de Haandrik kan dit rivierwater tot in het noorden van ons district binnendringen. Aan de opmars van Stomphoekig sterrekroos lijkt dan ook voorlopig geen einde gekomen.

Literatuur

DOOL, E. VAN DEN & J. BRUINSMA (1991). Enige vondsten van *Callitriche obtusangula* LE GALL (Stomphoekig sterrekroos), vooral in Oost- en Zuid-Nederland. *Gorteria* 17:153-159.

LANJOUW, B. & E. VAN DEN DOOL (1989). Meer aandacht voor *Callitriche*'s gevraagd. *Gorteria* 15:103-107.

Herplaatsing

In Nieuwsbrief 13 zijn in de lijst van Bijzondere vondsten uit 1994 bovenaan bladzijde 6 de eerste regels van het stukje over Aardaker weggevalen. Hieronder volgt alsnog de volledige tekst.

- Aardaker (*Lathyrus tuberosus*): Tweede vondst FLORON-FWT. Hengelo (249-473). Enkele planten in de grazige berm van de weg naar Haaksbergen, aan de rand van het Hengelose bedrijvengebied; aanvoer ligt dus voor de hand. We kennen de soort verder alleen van een voormalig rangeerterrein aan de oostkant van Hengelo, waar ze al jaren stand weet te houden.
-